

SŁOMNIKI – PODSTAWOWE INFORMACJE O MIEŚCIE I GMINIE

Miasto i gmina Słomniki wchodzi w skład powiatu krakowskiego w województwie małopolskim; samo miasto jest położone 25 km od centrum Krakowa przy drodze krajowej E7 oraz linii kolejowej Kraków–Warszawa. Naszym sąsiadem od północy jest powiat miechowski, od południa gmina Michałowice, od zachodu gmina Iwanowice, a od wschodniej strony dwie gminy powiatu proszowickiego: Koniusza i Radziemice. Razem z gminami: Iwanowice, Skąpa, Sułoszowa i Jerzmanowice – Przegonia tworzymy Stowarzyszenie LGD Jurajska Kraina.

Niemal środkiem terenu gminy płynie szeroką doliną łęgową Szreniawa wraz z licznymi strumieniami. Biegnie tędy turystyczny szlak młynów nad Szreniawą. Od północy i północnego wschodu górują nad tą doliną pagórki Wyżyny Miechowskiej, a od zachodu i południowego zachodu – lesiste, gdzieniegdzie wapienne wzgórza Jury Krakowsko-Częstochowskiej, z jej największą atrakcją – Ojcowskim Parkiem Narodowym. W niedalekiej odległości od Słomnik znajdują się też Raclawice, do których prowadzi turystyczny i rowerowy szlak kościuszkowski. Charakterystyczne dla szaty roślinnej i rzeźby terenu gminy jest niewielkie zalesienie – zaledwie 3% powierzchni stanowią lasy, w tym raczej liściaste zagajniki (grabowo-bukowo-dębowe, rzadziej sosnowe i jodłowe) z licznymi krzewami (leszczyna, tarnina, dereń świdwa, kruszyna, kalina koralowa, głóg i szakłak). Wokół rozciągają się pola uprawne, sady i łąki. W dolinie Szreniawy i nad strumieniami pospolicie występuje wierzba i olcha. Obrzeża zagajników, miedz i strumieni porastają endemiczne gatunki flory, np. zawilec wielkokwiatowy, rojnik pospolity, sasanka łąkowa, a także oman wąskolistny, głowienka wielkokwiatowa i wiele innych. Charakterystyczne dla gminy są doskonałe gleby: czarnoziemny lessowe i lessy na podłożu ilasto-gliniastym, rędziny, a w dolinach rzek i strumieni nieliczne mady.

Gmina Słomniki należy do większych gmin powiatu krakowskiego. Jej powierzchnia liczy nieco ponad 111 km², a w jej skład wchodzi 25 sołectw. Niemal w każdym z nich prężnie działają koła gospodyń wiejskich – jest ich 18, które obok istniejących zespołów ludowych: Pawie Oczko ze Szczepanowic, Smrokowianki, zespół taneczny z Miłocic oraz orkiestr dętych: Echo ze Słomnik, Krakus z Niedźwiedzia oraz Orkiestry OSP z Prandocina kultywują tradycje sztuki ludowej i amatorskiego ruchu artystycznego. Zespoły ludowe, orkiestry, koła gospodyń wiejskich prezentują swoje dokonania na gminnych, powiatowych i ogólnopolskich przeglądach i festiwalach. Współpracują z Miejsko-Gminnym Centrum

Kultury w Słomnikach, które sprawuje nad nimi opiekę merytoryczną i dba o rozwój artystyczny. Przez ostatnie 3 lata zespoły oraz koła gospodyń wiejskich zostały wyposażone w stroje ludowe, dzięki czemu ich potrzeby w tym zakresie zostały zaspokojone. Orkiestry Krakus oraz Echo otrzymały mundury oraz instrumenty, co pozwoliło na poprawę ich wizerunku oraz warunków do rozwijania umiejętności i pasji.

Gmina Słomniki jest gminą rolniczą. Mamy korzystne warunki klimatyczne. Średnie temperatury roczne są nieco wyższe od średnich dla obszaru Małopolski, natomiast opady są znacznie niższe. Pokrywa śnieżna zalega zwykle około 2,5 miesiąca w roku i na ogół nie przekracza 10-15 cm. Obszar gminy położony jest poza zasięgiem silnego zanieczyszczenia powietrza i gleb. W południowych sołectwach gminy zanieczyszczenie powietrza i gleby mieści się w stanach średnich; w sołectwach centralnych w stanach niskich, a północno-wschodnie zakątki gminy w stanach bardzo niskich.

Żyzne gleby już od wieków sprzyjały na naszych terenach uprawie wszystkich rodzajów zbóż, roślin motylkowych i okopowych oraz warzyw i jarzyn. Duże znaczenie miała również hodowla bydła, trzody chlewnej i drobiu. W końcu XVIII wieku zaczęto tu masowo uprawiać ziemniaki, a od końca XIX wieku buraki cukrowe. Duże znaczenie dla mieszkańców gminy przyniosła uprawa tytoniu, którą rozpoczęto jeszcze w latach trzydziestych XX wieku. W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych okolice Słomnik były zagłębiem zbożowo-warzywno-jarzynowym, a w latach dziewięćdziesiątych dominować zaczęła uprawa warzyw i jarzyn, głównie cebuli, kapusty, marchwi i buraków ćwikłowych.

Od kilku lat systematycznie wzrasta w naszej gminie uprawa czosnku, a jego producenci doczekali się swojego święta, które wpisało się w krajobraz kulturalny gminy oraz regionu. Małopolskie Święto Czosnku organizują na przełomie lipca i sierpnia dwie gminy: Słomniki i Radziemice. U nas odbywa się ono w Prandocinie. Pojawiają się na nim liczni wystawcy: producenci czosnku, producenci maszyn rolniczych, agencje rolnicze. Są także obecni ludowi twórcy, którzy prezentują wyroby swoich rąk i talentu. Największym zainteresowaniem cieszą się zawsze pięknie udekorowane i pachnące czosnkowymi potrawami stoiska kół gospodyń wiejskich. Obecnie jest wśród 18 kół 7 specjalizujących się w sztuce kulinarnej. W roku 2011 koła te pod opieką Miejsko-Gminnego Centrum Kultury przygotowały premierę książki kucharskiej *Kuchnia pachnąca czosnkiem. Potrawy regionalne ziemi słomnickiej*. Na sam dźwięk potraw o wdzięcznych i smakowitych nazwach – mordonie, schab po prandocku, kociołek z Niedźwiedzia, nalewka czosnkowa, sos rubinowy, żeberka w sosie czosnkowym,

bułeczki z ziarnami, chleb z czosnkiem i serem, bigos z jabłek, czosnek w czekoladzie – otwierają się kubki smakowe najwybredniejszych smakoszy! Zjeżdżają się oni z najdalszych okolic całej Polski i z roku na rok jest ich coraz więcej.

Pięknym dorocznym świętem są gminne dożynki. Co roku odbywają się one w innej wsi naszej gminy. Niemal każda wieś stara upleść wieniec, który zachwyci nie tylko tradycyjną formą, ale także artystycznym kształtem. Tradycja plecenia wieńców jest kultywowana przez koła gospodyń wiejskich, które na dożynki pieką także chleb z pierwszego zebranego zboża – dorodne okrągłe bochny, cieszą oczy pomysłową dekoracją, pachną i smakują wybornie. Na dożynkach występują zespoły ludowe, które przyciągają do nas nie tylko mieszkańców gminy, ale bardzo licznych gości z zewnątrz.

Popularnością cieszy się też tradycyjnie organizowany co roku Turniej Sołecki. Biorą w nim udział reprezentacje rad sołeckich gminy Słomniki, które rywalizują ze sobą w kilku konkurencjach sportowych, m.in. w rzutach do kosza, strzałach na bramkę, podnoszeniu odważnika, strzelaniu, przeciąganiu liny. Sportowym emocjom towarzyszą zabawy dla dzieci i rodzinne rozgrywki na wesoło. Przy pięknej pogodzie na świeżym powietrzu zażywają rekreacji zawodnicy, ale także wszyscy mieszkańcy gminy wraz z całym rodzinami.

Dorocznym świętem miasta są Dni Słomnik, odbywające się zwykle w drugiej połowie czerwca. Są one okazją do zaprezentowania dorobku artystycznego dzieci i młodzieży – odbywają się występy wokalne, instrumentalne, taneczne, gimnastyczne, teatralne. Grają także orkiestry dęte. Wieczorem śpiewają zaproszeni artyści, odbywa się zabawa taneczna.

Gmina Słomniki oferuje też atrakcje dla amatorów wędkarstwa. Kilka razy w roku koło Polskiego Związku Wędkarskiego w Słomnikach organizuje zawody wędkarskie naprzemiennie metodą spławikową i gruntową na stawie w Januszowicach. Sezon rozpoczyna się tradycyjnie z początkiem maja zawodami o Puchar Burmistrza Słomnik. W lipcu wędkarze walczą o Puchar Przewodniczącego Rady Miejskiej. Ponadto w sezonie odbywają się także zawody o nagrody miejscowych sponsorów. Nad staw w Januszowicach warto przyjechać nie tylko, aby wędkować. Miejsce jest niezwykle urokliwe, bogate w liczne gatunki ptactwa wodnego, stanowi dobry punkt obserwacyjny całej okolicy Słomnik, zachwyca ciszą i spokojem, mimo iż położone jest w pobliżu drogi krajowej E7.

Nasza gmina ma także kilka obiektów zabytkowych wysokiej klasy. Najbardziej uznanym jest romański kościół pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela w Prandocinie. Jest to kościół typu

kasztelowego, czyli pełniący jednocześnie funkcje obronne. Ufundował go Prandota Stary – protoplasta rodu Odrowążów najprawdopodobniej w 1126 r. Wzniesiony był w stylu romańskim jako świątynia jednonawowa. Kościół zachował prostokątną nawę oraz od zachodu i wschodu półkoliste absydy. Nad zachodnią absydą znajduje się wieża z ciosów kamiennych (w średniowieczu nieco obniżona). Pewne detale świadczą, że kościół wzniesli mistrzowie kamieniarscy z Nadrenii. Nieco węższe prezbiterium, zamknięte prostą ścianą, dobudowano z cegły i kamiennych ciosów z rozebranego muru obronnego w połowie XV wieku i ma ono charakter gotycki. Bardzo ciekawe jest wyposażenie kościoła, a zwłaszcza ołtarz główny z 1630 roku ufundowany przez mieszczanina i ławnika słomnickiego – Macieja Oczko. W ołtarzu znajduje się obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem Jezus. Całość uzupełniają dwa boczne ołtarze wykonane w stylu wczesnobarokowym, a w nich obraz św. Anny Samotrzec i św. Antoniego Padewskiego. W kościele znajdują się dwa posągi Matki Boskiej Bolesnej i św. Jana Ewangelisty z 1. połowy XVI wieku. Przy kościele znajduje się kamienna figura cmentarna (kolumna romańska z dużo późniejszym żelaznym krucyfiksem), która stanowiła kiedyś podporę emporii w prandocińskim kościele. W Muzeum Narodowym w Krakowie przechowywana jest tzw. Madonna z Prandocina, jedna z najpiękniejszych rzeźb gotyckich z kręgu tzw. Pięknych Madonn.

Warto także odwiedzić **kościół parafialny pod wezwaniem św. Wojciecha w Niedźwiedziu.**

Na miejscu drewnianego kościoła wzmiankowanego w roku 1326, w latach 1486-93 Stadniccy ufundowali murowany, ceglany kościół w stylu późnogotyckim tzw. stylu „długoszowym”. Budowniczym kościoła był Mikołaj z Lublina. W 2. połowie XVI wieku Stanisław Mateusz Stadnicki zamienił kościół na zbór kalwiński. W roku 1596 jego syn Marcin nawrócił się na katolicyzm i zwrócił kościół katolikom. W końcu XVII wieku kościół był już w bardzo złym stanie, dlatego poddano go gruntownej restauracji i przebudowie, a 19 września 1711 roku został ponownie konsekrowany. Kolejny remont miał miejsce w roku 1798. W roku 1880 kościół znów odnawiano, gdyż został mocno nadwyrężony przez pożar. Kościół w dużym stopniu zachował swój późnogotycki kształt: ostrołukowe sklepienia, kolumny, okna oraz pięć portali późnogotyckich. Najcenniejszymi zabytkami kościoła w Niedźwiedziu są niewątpliwie obrazy na desce datowane na 1. połowę XVI wieku: *Boże Narodzenie*, *Hołd Trzech Króli*, *Upadek pod krzyżem* i *Cierniem Koronowanie*. Ołtarz główny oraz ołtarze boczne są dużo młodsze i pochodzą z połowy XVII wieku. Obok kościoła znajduje się późnobarokowa dzwonnica z początku XVIII wieku.

Będąc w Niedźwiedziu warto także obejrzeć **klasycystyczny pałac** z przełomu XVIII i XIX wieku położony w dziewiętnastowiecznym parku. Pałac ostatecznie ukończono w roku 1808. Jest to budowla jednopiętrowa, podpiwniczona. Pałac jest prostokątny, dwutraktowy z okrągłym rozalitem od ogrodu i płytkim od zajazdu, przy którym znajduje się czterokolumnowy portyk z trójkątnym frontonem z herbem Wodzickich Leliwa. Na terenie przypałacowego parku zachowały się nieliczne okazy drzew – pomników przyrody. Najcenniejszym jest platan klonolistny, znajdujący się w centralnej części ogrodu od strony południowo-wschodniej z charakterystyczną, łuszczącą się korą oraz kulistymi kwiatostanami, zwisającymi na długich ogonkach. Jego obwód wynosi 390 cm. Pomnikiem przyrody jest również jesion wyniosły, który znajduje się w pobliżu pałacu od strony zachodniej, na wprost bramy wjazdowej (obwód 370 cm). W zadrzewieniu parkowym od strony południowej rośnie lipa drobnolistna o obwodzie 310 cm. W głębi parku, również od strony południowej, występuje skupisko czterech topoli szarych. Najbardziej okazała z nich ma w obwodzie 400 cm. W zadrzewieniu parkowym od strony wschodniej można dostrzec również wspaniałe klon jawor o obwodzie 330 cm i wysokości 28 m. W parku znajdują się również pomnikowe klony zwyczajne, kasztanowce, wiązy górskie, a przed frontonem pałacu rośnie stosunkowo młody dąb szypułkowy. Wczesną wiosną można spotkać stanowiska zawilców gajowych, fiołków, złoć żółtą oraz ziarnopłon wiosenny. W pobliżu pałacu, koło młyna rośnie dąb piramidalny, który również jest pomnikiem przyrody. W parku przy odrobinie szczęścia możemy zobaczyć: wiewiórki pospolite, zające szaraki, jeże, nietoperze, dzięcioły, sikorki oraz puszczyki.

W samych Słomnikach znajduje się bardzo ciekawy kościół parafialny pod wezwaniem Bożego Ciała, wzniesiony w latach 1888-1901, na miejscu poprzednich, z których najstarszymi były drewniany kościół zbudowany w XIII wieku i rozebrany na początku wieku XIV oraz również drewniany, wzniesiony w latach 1335-36 staraniem króla Kazimierza Wielkiego, przetrwały do roku 1648. Odbudowany staraniem biskupa sufragana Mikołaja Oborskiego przetrwał do roku 1785. Kolejna odbudowa miała miejsce ze środków uzyskanych ze sprzedaży sreber kościelnych i ofiarności parafian. Dzięki niej kościół przetrwał do roku 1890, kiedy to ostatecznie go rozebrano. Fundamenty pod obecny kościół położono w roku 1888. Do nowego kościoła przeniesiono wyposażenie ze starych świątyń, m.in. barokowe ołtarze: główny św. Mikołaja, Matki Boskiej, św. Doroty, św. Anny i św. Bartłomieja. Ołtarz św. Doroty ma ciekawą historię, gdyż pochodzi z małego, drewnianego kościółka św. Doroty, który stał przy drodze królewskiej prowadzącej ze

Słomnik do Niedźwiedzia. Najcenniejszym zabytkiem jest renesansowy obraz św. Rodziny oraz późnogotycki krucyfiks z 1. ćwierci XVI wieku. Cenny jest też barokowy obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem Jezus.

Wszystkie te i inne ciekawe miejsca można poznać także za pośrednictwem Muzeum Ziemi Słomnickiej, które posiada w swojej ofercie nie tylko program zwiedzania sal muzealnych, ekspozycję zabytków dotyczących dziejów ziemi słomnickiej, zbiory fotografii. Oferuje też lekcje i warsztaty muzealne oraz wycieczki po okolicy.